

Uniwersytet Rzeszowski

WYDZIAŁ MUZYKI

© **DUX, DUX 1370**, 2018

Nagranie zrealizowano w kościele Ewangelicko-Augsburskim pw. św. Mateusza w Łodzi 2-4 maja 2018 r.
Recorded at the St Matthew's Evangelical Church of the Augsburg Confession in Łódź, 2nd-4th May 2018.

MARCIN GUZ Reżyseria nagrania, montaż, mastering | Recording supervision & sound engineering, editing, mastering

ANNA NOWAK Konsultacja muzyczna | Music consultation

ŻANETA PNIEWSKA Tłumaczenia | Translations

STANISŁAW KŁYS Zdjęcie na okładce | Cover photo

AGNIESZKA ZAKRZEWSKA Projekt graficzny | Graphic design

RAFAŁ DYMERŚKI Skład | Page layout

MARCIN TARGOŃSKI Redakcja | Editor

DUX Recording Producers

Morskie Oko 2, 02-511 Warsaw, Poland | www.dux.pl, e-mail: dux@dux.pl

MUZYKA ORGANOWA JOSEPHA RENNERA
JOSEPH RENNERS ORGAN MUSIC

Tomasz ZAJĄC organy | organ

Joseph RENNER urodził się 17 lutego 1868 roku w Ratyzbonie. Jego pierwszym nauczycielem muzyki był ojciec, także Joseph (1832–1895) – kompozytor, organista, kierownik ratybońskiego chóru oraz organizator prywatnego instytutu muzycznego.

W 1883 roku Renner syn rozpoczął naukę w Szkole Muzyki Kościelnej w rodzinnym mieście, gdzie kształcił się pod okiem Franza Xavera Habera, Michaela Georga Hallera oraz Josepha Hanischa. Następnie na dwa lata przeniósł się do Monachium, gdzie kontynuował studia w Królewskiej Szkole Muzycznej u Josefa Rheinbergera. W roku 1887 objął posadę dyrygenta chóralnego w austriackim Bludenz, a w 1893 roku, gdy powrócił do Ratyzbony, objął stanowisko organisty w tamtejszej Katedrze. Dwa lata później rozpoczął działalność pedagogiczną. W 1900 roku nawiązał znajomość ze znakomitym kompozytorem i organistą Maxem Regerem, który wyjątkowo przychylnie wypowiadał się o jego solowych dziełach. W 1913 roku Joseph Renner został mianowany profesorem muzyki kościelnej.

Do najwybitniejszych uczniów kompozytora należeli m.in. Karl Koch (1887–1971) kompozytor, Joseph Rammel (1892–1954), Alfred Zehelein (1902–1978) oraz Wilhelm Hohn (1881–1972).

Za życia Renner ceniony był przede wszystkim za twórczość organową, m.in. za *I Suitę* op. 56 (1902), *Temat z wariacjami* op. 58 (1903), *II Suitę* op. 61 (1905), *III Suitę* op. 70 (1909). Muzyka kościelna, jaką komponował, budziła szereg dyskusji, i nie zawsze cieszyła się należytym zrozumieniem. Niektórzy z ówczesnych krytyków

zarzucali jej zbyt duży modernizm i harmoniczne komplikacje nie mające uzasadnienia w odniesieniu do twórczości liturgicznej. Renner zmarł 17 lipca 1934 roku w swoim rodzinnym mieście.

Zaprezentowane na niniejszej płycie utwory dają słuchaczowi pełny obraz środków harmoniczno-wyrzowych, jakimi kompozytor posługiwał się na gruncie muzyki organowej.

Renner z jednej strony ściśle trzyma się systemu dur-moll, z drugiej zaś mocno wzbogaca chromatykę swoich dzieł oraz stosuje rozbudowane modulacje przywodzące na myśl dojrzałe utwory Ryszarda Wagnera. Otwierające album trzy *Preludia* op. 41 (*C-dur nr 1, a-moll nr 2 i G-dur nr 3*) to kompozycje nacechowane formalną prostotą i brakiem melodycznych kontrastów. Podstawę każdej z nich stanowią liczne niuanse harmoniczne i, dość typowe dla twórczości Rennera, wykorzystywanie dysonansów oraz silnie chromatyzowanych odcinków w celu wzbogacenia ich ekspresji. *Preludium nr 1* określić można mianem niekończącej się modulacji o dość monolitycznej formie. *Preludia nr 2 i 3* mają typową budowę ABA. W skrajnych częściach obu miniaturowych dominują brzmienia konsonansowe, a wspomniane wyżej chromatyzmy pojawiają się zaledwie epizodycznie. Natomiast w częściach środkowych sytuacja jest dokładnie odwrotna. We wszystkich trzech preludiach wprowadzone umiarkowane i wolne tempo doskonale służy niespiesznemu rozwojowi ich harmoniki oraz narracji.

II Sonata c-moll op. 45 okazała się dla samego kompozytora bardzo szczególnym utworem. Max Reger w bardzo pochlebnej recenzji stwierdził, że jest to jedna ze wspanialszych kompozycji

jakie kiedykolwiek słyszał. Wydaje się, że *Sonata* mogła tak bardzo przypaść do gustu Regera z uwagi na zastosowane liczne eksperymenty harmoniczne będące swego rodzaju znakiem rozpoznawczym jego własnej twórczości.

Część pierwsza utworu jest bez wątplenia wyrazowym punktem kulminacyjnym całości. Gęsta faktura, zawile przebiegi melodyczne oraz zastosowanie licznych akordów pobocznych zbliżają to dzieło do twórczości typowo ekspresjonistycznej. W części drugiej napięcie zdecydowanie opada, a Renner osiąga dość specyficzny efekt zawieszenia w czasie, który może u słuchacza budzić mimowolne skojarzenie z II częścią *Sonaty fortepianowej Es-dur* Paula Dukasa. Tak radykalne spowolnienie narracji stanowi dość nieoczekiwany kontrast wobec pozostałych części. Finałowa *Passacaglia* jest typowym ukłonem w stronę powstałych w XVII oraz XVIII wieku dzieł tego rodzaju (m.in. *passacaglie* Jana Sebastiana Bacha oraz Dietricha Buxtehudego). W tym epizodzie temat poddawany jest stopniowym przetworzeniom, przez co wszelkie gradacje wyrazowe przebiegają dość łagodnie. Kompozytor rezygnuje też z większych kontrastów na przestrzeni sąsiednich odcinków.

I Suita organowa op. 56 stylistycznie wpasowuje się w model cyklu, który do perfekcji doprowadził wspomniany już przyjaciel kompozytora, Max Reger, w którego utworach (m.in. w *suitach organowych*, a także w cyklach *Lose Blätter* op. 13 i *Akwarelach* op. 25) można zaobserwować swobodne mieszanie się licznych harmonicznym konwencji i gatunków muzycznych.

Otwierające *Suitę Preludium* to standardowy przykład miniatury, w której kompozytor stosuje szereg wspomnianych wyżej, typowych dla swojego stylu harmonicznym zabiegów. Jednak to dwa dalsze epizody świadczą o oryginalności utworu. W części czwartej, *Trio*, Renner bardzo oszczędnie posługuje się wszelkimi dysonansami, przez co epizod staje się niemal tożsamy z wczesnoromantycznym nokturnem czy pieśnią bez słów. Z kolei w wielu odcinkach części piątej, *Elegii*, Renner niemal całkowicie zrywa z systemem *dur-moll*, co w dużym stopniu potęguje jej dramaturgię i odróżnia od pozostałych epizodów.

Dariusz Marcinişyn

Joseph RENNER was born on 17 February 1868 in Regensburg. His first music teacher was his father, also Joseph (1832-1895) – composer, organist, head of the Regensburg choir, and organiser of a private music institute.

In 1883, Renner began his studies at the School of Church Music in his hometown, where he studied under the supervision of Franz Xaver Haberl, Michael Georg Haller, and Joseph Hanisch. Then, he moved to Munich for two years, where he continued his studies at the Royal Music School with Josef Rheinberger. In 1887, he took the post of choir conductor in the Austrian town of Bludenz, and in 1893, when he returned to Regensburg, he became the organist in the local cathedral. Two years later, he launched pedagogical activity. In 1900, he became acquainted with Max Reger, a great composer and organist, who spoke exceptionally favourably of his solo works. In 1913, Joseph Renner was appointed professor of church music.

The composer's most distinguished students included: Karl Koch (1887-1971) composer, Joseph Rammel (1892-1954), Alfred Zehelein (1902-1978), and Wilhelm Hohn (1881-1972).

During his life, Renner was first and foremost valued for his organ works, including, among others, Suite No. 1, Op. 56 (1902), Theme with Variations, Op. 58 (1903), Suite No. 2, Op. 61 (1905), Suite No. 3, Op. 70 (1909). The church music he composed provoked a series of discussions and did not always enjoy due understanding. Some of the critics of that time accused him of excessive modernism and harmonic

complications, which they considered unjustified in relation to liturgical compositions. Renner died on 17 July 1934 in his hometown.

The pieces presented on the CD give the listener a full spectrum of the harmonic and expressive means used by the composer on the basis of organ music.

Renner, on the one hand, strictly follows the major-minor system, on the other hand, he strongly enriches the chromatics of his works and applies extensive modulations, bringing to mind mature works by Richard Wagner. Three Preludes Op. 41 (in C major, No. 1, in A minor, No. 2, and in G major, No. 3), which open the album, are compositions characterised by formal simplicity and lack of melodic contrasts. The basis of each of them are numerous harmonic nuances and, quite typical of Renner, the use of dissonances and heavily chromatised sections in order to enrich their expression. The Prelude No. 1 can be described as an endless modulation with a rather monolithic form. The Preludes No. 2 and 3 have a typical ABA structure. In the extreme sections of both miniatures, consonants dominate, whereas the aforementioned chromatic fragments appear only episodically. However, in the middle sections the situation is exactly the opposite. In all three preludes, the introduced moderate and slow tempo perfectly serves the unhurried development of their harmony and narrative.

The Sonata in C minor No. 2, Op. 45 turned out to be a very special piece for the composer himself. Max Reger wrote in a very flattering review that this was one of the greatest compositions

he had ever heard. It seems that the Sonata could have appealed to Reger's taste to such an extent because of the numerous harmonic experiments used as a kind of hallmark of his own work.

The first movement of the piece is undoubtedly the expressive climax of the whole. A dense texture, intricate melodic passages, and the use of numerous side chords bring this work closer to the typically expressionist art. In the second movement, the tension drops significantly; Renner achieves a rather specific effect of suspension in time, which can bring to the listener's mind an involuntary association with the second movement of the Piano Sonata in E-flat major by Paul Dukas. Such a radical slowdown in the narrative constitutes quite an unexpected contrast to the other movements. The final Passacaglia constitutes a typical homage to the works of this type created in the 17th and 18th centuries (including the passacaglia by Johann Sebastian Bach and Dietrich Buxtehude). In this episode, the theme is subjected to gradual developments, hence all expressive gradations are quite gentle. The composer also resigns from more significant contrasts over the adjacent sections.

The Organ Suite No. 1, Op. 56 stylistically fits into the model of the cycle, which was perfected by the already mentioned composer's friend, Max Reger, in whose works (including in organ suites, as well as in the cycles *Loose Blätter*, Op. 13 and *Aquarellen*, Op. 25) one can observe an unrestricted mix of numerous harmonic conventions and musical genres.

The Prelude, opening the Suite, is a standard example of a miniature in which the composer

uses a number of the aforementioned means, typical for his style. However, the next two movements prove the originality of the work. In the fourth movement, Trio, Renner uses dissonance very economically, making the movement almost identical to the early Romantic nocturne or song without words. In turn, in many sections of the fifth movement, Elegy, Renner almost completely breaks with the major-minor system, which greatly enhances its drama and distinguishes it from the other movements.

Dariusz Marciniszyn

Tomasz ZAJĄĆ ukończył w 1987 roku naukę w Liceum Muzycznym w Rzeszowie w klasie organów Klemensa Gudela, a pięć lat później (1992) studia w klasie prof. Jana Jargonia w Akademii Muzycznej w Krakowie. W 2002 roku otrzymał w Akademii Muzycznej w Łodzi kwalifikację I stopnia sztuki muzycznej w zakresie instrumentalistyki. Uczestniczył w wielu kursach mistrzowskich prowadzonych m.in. przez Jona Laukviką, G. Schneidera, Ludgera Lohmanna,

Davidą Titteringtoną, Józefą Serafina, Joachima Grubicha. Koncertuje jako solista i kameralista.

W swym dorobku posiada nagrania radiowe i telewizyjne. W 1994 roku, zaraz po odnalezieniu nowych dzieł, dokonał nagrania cyklu *Arii* Sióstr Klarysek w Starym Sączu, które miało miejsce w Diecezjalnym Muzeum w Sandomierzu na prawdopodobnie najmniejszym na świecie pozytywwie szkatulnym. Grał na organach podczas prawykonań: *Cantico delle Creature* Geralda Spitznera, *Mszy G-dur* Georga Reuttera, *Son of God Mass*, *Nunc dimittis* Jamesa Whitbourną. Wykonywał partię organów w nagraniach płytowych – *Kołędy i pastoralki* Jana Maklakiewicza, *Muzyka rzeszowsian*, *Muzykalią łańcuckie*, *Msza polska* Ottona Mieczysława Żukowskiego, *Requiem* Alfreda Schnitke. Płyta z pierwszym nagraniem *Mszy h-moll* Ignaza Rittersa von Seyfrieda, na której zrealizował partię organów, otrzymała w 2016 roku, z rąk francuskiej Académie du Disque Lyrique nagrodę Złotego Orfeusza.

Jego badania interpretacyjne przebiegały poprzez twórczość Maksa Regera, (dyplom w Akademii Muzycznej w Krakowie) oraz Louisa Vierne'a (kwalifikacje I stopnia sztuki muzycznej w zakresie instrumentalistyki w Akademii Muzycznej w Łodzi). Naturalną konsekwencją tej działalności stało się zainteresowanie twórczością niemieckiego kompozytora romantycznego Josepha Rennera.

Brał wielokrotnie udział w festiwalach m.in. „Cantate Deo”, „Alleluja”, „Deo Gloria”, „Letnich Wieczorach Organowych” im. Klemensa Gudela, „Dniach Kultury Chrześcijańskiej”, „Bernardyńskich

Wieczorach Muzycznych”, Festiwalu Muzyki Kameralnej w Łańcucie, „Niedzieli z muzyką u św. Mateusza” w Łodzi.

Współpracuje z orkiestrą Filharmonii Podkarpackiej im. Artura Malawskiego (solowe partie organowe m.in. w: *Quo vadis* Feliksa Nowowiejskiego na Festiwalu „Gaude Mater” na Jasnej Górze w 2005 roku, *III Symfonii c-moll* „Organowej” op. 78, *Oratorium na Boże Narodzenie* op. 12 Camille’a Saint-Saënsa, *Requiem* op. 48 Gabriela Fauré, *Requiem* Andrew Lloyd Webbera oraz basso continuo w *Pasji według św. Jana* Jana Sebastiana Bacha, a także szereg partii orkiestrowych wykonanych na organach i czeleście).

Uczestniczył wielokrotnie w pracach komisji odbierającej nowe lub wyremontowane organy w Kościołach Diecezji Rzeszowskiej m.in.: w Rzeszowie, Trzebosi, Mazurach, Kolbuszowej, Sędziszowie Małopolskim, Binarowej, Będziemięślu, Weryni, gdzie występował z solowymi recitalami organowymi w ramach prezentacji instrumentów.

Działalność pedagogiczną rozpoczął zaraz po studiach na Wydziale Muzyki Uniwersytetu Rzeszowskiego, gdzie pracuje obecnie na stanowisku adiunkta, a od 2011 roku pełni funkcję prodziekana do spraw dydaktyki.

W latach 1993–1997 wykładał w Diecezjalnym Studium Organistowskim w Sandomierzu, a obecnie prowadzi klasę organów w Diecezjalnym Studium Organistowskim w Rzeszowie oraz w Zespole Szkół Muzycznych nr 1 im. Karola Szymanowskiego w Rzeszowie. Jest ekspertem Ministerstwa Edukacji Narodowej.

Tomasz ZAJĄC graduated from organ at the High Music School in Rzeszów in the organ class of Klemens Gudel in 1987 and five years later (1992) from the studies in the class of Prof. Jan Jargoń at the Academy of Music in Cracow. In 2002, he received the 1st degree qualifications of musical art in the field of instrumental studies at the Academy of Music in Łódź. He has participated in numerous master classes conducted, among others, by Jon Laukvik, G. Schneider, Ludger Lohmann, David Titterington, Józef Serafin, or Joachim Grubich. He also performs as a soloist and chamber musician.

His output includes radio and television recordings. In 1994, just after finding new works, he recorded a cycle of *Arias* of Poor Clares in Stary Sącz, which took place in the Diocesan Museum in Sandomierz on probably the world’s smallest chest organ. He played the organ during the world premieres of Gerald Spitzner’s *Cantico delle Creature*, Georg Reutter’s *Mass in G major, Son of God Mass*, or *Nunc dimittis* by James Whitbourn. He performed the organ part in the following recordings: *Carols and pastorals* by Jan Maklakiewicz, *Music of the Rzeszów People, Łańcut Music Collections, Polish Mass* by Otto Mieczysław Żukowski, and *Requiem* by Alfred Schnittke. The CD with the first recording of the *Mass in B minor* by Ignaz Ritter von Seyfried, on which he performed the organ part, received the Golden Orpheus Award of the French Académie du Disque Lyrique in 2016.

His interpretive research concerns the work of Max Reger (diploma at the Academy of Music in Kraków) and Louis Vierne (1st degree

qualifications of musical art in the field of instrumental studies at the Academy of Music in Łódź). The natural consequence of this activity was an interest in the works of Joseph Renner, a German Romantic composer.

On a number of occasions, he has taken part in various festivals, including: Cantate Deo, Alleluia, Deo Gloria, Klemens Gudel Summer Organ Evenings, Days of Christian Culture, Bernardine Musical Evenings, Chamber Music Festival in Łańcut, or Sunday with Music at St. Matthew in Łódź.

He cooperates with the orchestra of the Artur Malawski Podkarpacka Philharmonic (solo organ parts, including: *Quo vadis* by Feliks Nowowiejski at the Gaude Mater Festival in Jasna Góra in 2005, "*Organ*" *Symphony* No. 3 in C major Op. 78, *Christmas Oratorio*, Op. 12 by Camille Saint-Saëns, *Requiem*, Op. 48 by Gabriel Fauré, Andrew Lloyd Webber's *Requiem*, and basso continuo in the *St John Passion* by Johann Sebastian Bach, as well as a number of orchestral parts performed on the organ and celesta).

Many times, he participated in the works of the commission accepting new or renovated organs in the Churches of the Rzeszów Diocese, including Rzeszów, Trzeboś, Mazury, Kolbuszowa, Sędziszów Małopolski, Binarowa, Będziemyśl, and Werynia, where he performed solo organ recitals as part of the presentation of the instruments.

Immediately after graduating from his studies, he launched his teaching career at the Faculty of Music at the University of Rzeszów, where he currently works as an assistant professor, and since 2011, he has been the deputy dean for didactics.

In 1993-1997, he lectured at the Diocesan Organ Study in Sandomierz, and currently he runs an organ class at the Diocesan Organ Study in Rzeszów and at the Karol Szymanowski Complex of Music Schools No. 1 in Rzeszów. He is an expert of the Ministry of National Education.

Dyspozycja organów Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego pw. św. Mateusza w Łodzi
The disposition of the organ of St Matthew's Evangelical Church
of the Augsburg Confession in Łódź

Manual I (C-g3)			52. Oktave	8'		27. Scharff	3fach
1. Principal	16'		53. Prästant	4'		28. Clarinette	8'
2. Principal	8'		54. Gedeckt	8'		29. Geigenregal	4'
3. Fugara	8'		55. Flöte	4'		Manual III (C-g3)	
4. Fagott	16'		56. Rauschpfeife	4fach 2 ² / ₃ '		30. Stillgedeckt	16'
5. Hohflöte	8'		57. Bombarde	16'		31. Flötenprincipal	8'
6. Gedeckt	8'		58. Basstrompete	8'		32. Salcional	8'
7. Oktave	4'		59. Oboe	8'		33. Vox coelestis	8'
8. Viola	4'		60. Clairon	4'		34. Fernflöte	8'
9. Rohrflöte	4'		Manual II (C-g3)			35. Rohrflöte	8'
10. Oktavin	2'		15. Bourdon	16'		36. Prästant	4'
11. Rauschquinte	2fach		16. Hornprincipal	8'		37. Dolce	4'
12. Kornett	3-5fach		17. Gamba	8'		38. Nachthorn	4'
13. Mixtur	5fach		18. Quintatön	8'		39. Waldflöte	2'
14. Trompete	8'		19. Konzertflöte	8'		40. Siffelöte	1'
Pedal (C-f1)			20. Liebl. Gedeckt	8'		41. Sesquialtera	2fach 2 ² / ₃ '
46. Principalbass	16'		21. Principal	4'		42. Mixtur	4fach 2 ² / ₃ '
47. Kontrabass	16'		22. Gemshorn	4'		43. Dulcian	16'
48. Subbass	16'		23. Wienerflöte	4'		44. Oboe	8'
49. Bourdonbass	16'		24. Quintflöte	1 ¹ / ₃ '		45. Clairon	4'
50. Echobass	16'		25. Flageolett	2'			
51. Quintbass	10 ² / ₃ '		26. Terzflöte	1 ³ / ₅ '			